

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 392

Gospodarka regionalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Dariusz Głuszczyk
Marek Obrębalski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Agata Wiszniowska

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-510-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Franciszek Adamczuk: Szlak turystyczny Via Sacra w Euroregionie Nysa jako regionalny produkt turystyczny	9
Tomasz Bartłomowicz, Lucyna Wojcieszka: Metody wyborów dyskretnych w badaniach preferencji konsumentów usług hotelarskich powiatu jeleniogórskiego	17
Iwona Franczak: Specjalne strefy ekonomiczne jako czynnik aktywizacji gospodarczej regionu	26
Dariusz Głuszczuk: Regionalny fundusz wspomagania transakcji finansujących innowacje – ujęcie koncepcyjne.....	36
Maria Kola-Bezka: Wybrane uwarunkowania klimatu przedsiębiorczości w regionach wschodniego pogranicza UE i Białorusi	44
Marian Maciejuk: Wykorzystanie funduszy unijnych w jednostkach samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w latach 2007-2013.	53
Aneta Męcza: Europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej w Polsce – wstępna ocena	62
Jan Polski: Spójność terytorialna jako podstawa polityki regionalnej	73
Jan Stachowicz, Sławomir Olko: Procesy wdrażania regionalnej strategii innowacji jako reifikacja sieci działań – przykład województwa śląskiego	81
Jadwiga Suchecka, Edyta Żmurkow-Poteralska: Innowacyjność a zmiany strukturalne rynku pracy w województwie łódzkim.....	90
Olimpia Stanaszek: Badanie jakości życia w Polsce.....	99
Edyta Szafranek: Zintegrowane inwestycje terytorialne jako narzędzie budowy potencjału obszarów funkcjonalnych. Przykład Kędzierzyńsko-Kozielskiego Subregionalnego Obszaru Funkcjonalnego	109
Marek Szajt: Przestrzenne zróżnicowanie w finansowaniu działalności B+R jako miara potencjału innowacyjnego	119
Kinga Szmigiel: Nowa koncepcja finansowania innowacji w przedsiębiorstwach w okresie programowania 2014-2020	129
Piotr Szwinta: Możliwości rozwoju transgranicznych klastrów turystycznych w Polsce	138
Grzegorz Tekieli: Niewykorzystany kapitał ludzki w podregionach województwa dolnośląskiego	147
Arkadiusz Wojtkiewicz: Efekty społeczne bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Jeleniej Górze oraz w powiecie jeleniogórskim.....	155
Jolanta Zawora: Regionalne zróżnicowanie sytuacji finansowej gmin w Polsce	164

Summaries

Franciszek Adamczuk: Via Sacra as a regional tourism product in the Neisse Euroregion	9
Tomasz Bartłomowicz, Lucyna Wojcieszka: Discrete choice methods in the research of preferences of hospitality services consumers in Jelenia Góra district	17
Iwona Franczak: Special economic zones as a factor for activating regional economies	26
Dariusz Głuszczyk: Regional support fund for the financing innovations transactions – conceptual approach	36
Maria Kola-Bezka: Selected determinants of entrepreneurship climate in the regions of eastern borderland of the eu and belarus	44
Marian Maciejuk: The use of European Union funds in local government units in Lower Silesia Voivodeship in the period 2007-2013	53
Aneta Mędzia: The european grouping of territorial cooperation in Poland – preliminary assessment	62
Jan Polski: Territorial cohesion as the basis for the regional policy	73
Jan Stachowicz, Sławomir Olko: Implementation of the regional innovation strategy as the network of activities – example of the Śląskie Voivodeship	81
Jadwiga Suchecka, Edyta Żmurkow-Poteralska: Innovation vs. structural changes in the labour market in the Lodzkie province	90
Olimpia Stanaszek: Study of quality of life in Poland	99
Edyta Szafranek: Integrated territorial investments as a tool of building the capability of functional areas on the example of Kędzierzyńsko-Kozielski Sub-regional Functional Areas	109
Marek Szajt: Spatial differentiation in funding of R&D activity as a measure of innovative potential	119
Kinga Szmigiel: A new concept of innovations financing in enterprises in the programming period 2014-2020	129
Piotr Szwinta: Tourism clusters development prospects in the border-adjacent areas of Poland	138
Grzegorz Tekieli: Unused human capital of Lower Silesia Voivodeship sub-regions	147
Arkadiusz Wojtkiewicz: Social effects of foreign direct investment in Jelenia Góra and the district of Jelenia Góra	155
Jolanta Zawora: Local differences in the financial situation of municipalities in Poland	164

Edyta Szafranek

Uniwersytet Opolski
e-mail: eszafranek@uni.opole.pl

**ZINTEGROWANE INWESTYCJE TERYTORIALNE
JAKO NARZĘDZIE BUDOWY POTENCJAŁU
OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH.
PRZYKŁAD KĘDZIERZYŃSKO-KOZIELSKIEGO
SUBREGIONALNEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO**

**INTEGRATED TERRITORIAL INVESTMENTS
AS A TOOL OF BUILDING THE CAPABILITY
OF FUNCTIONAL AREAS ON THE EXAMPLE
OF KĘDZIERZYŃSKO-KOZIELSKI SUB-REGIONAL
FUNCTIONAL AREAS**

DOI: 10.15611/pn.2015.392.12

Streszczenie: Celem opracowania jest identyfikacja uwarunkowań i ocena możliwości stosowania ZIT dla subregionalnych obszarów funkcjonalnych (SOF). Jako przykład przyjęto Kędzierzyńsko-Kozielski Subregionalny Obszar Funkcjonalny (K-K SOF). Rozważania przeprowadzono na podstawie programowych dokumentów źródłowych dotyczących obszarów funkcjonalnych, w tym K-K SOF, a badania empiryczne dla lat 2005-2012 w oparciu o wybrane miary ilościowe, na podstawie danych GUS i badań ankietowych. Analiza wskazała zarówno silne, jak i słabe strony realizacji ZIT w przypadku K-K SOF. Atutem jest kompleksowość działań obejmująca cele ponadlokalne. Słabością są niewypracowane procedury realizacji ZIT, w tym brak jednoznacznych zasad wyboru i finansowania zdefiniowanych do realizacji zadań, a także niedostosowanie do realnych potrzeb subregionu zadań rozwojowych.

Słowa kluczowe: zintegrowane inwestycje terytorialne, subregionalny obszar funkcjonalny, program rozwoju.

Summary: The main aim of this paper is to identify conditioning and possibilities to apply Integrated Territorial Investments (ITI) in Sub-regional Functional Areas (SFA). In the article K-K SFA are taken as an example. The analysis and estimation are made in the context of regional programming of source documents in current regional policy. Conducted deliberations are based on programme source documents concerning functional areas, which contain K-K SFA. Empirical research contains the period 2005-2012 and is based on chosen quantitative measures which have been acquired from Central Statistical Office and survey research. The analysis points both strong, as well as weak points of the ITI realization in case of K-K SFA. The advantage is the comprehensiveness of operations including supralocal

objectives. The disadvantage are not-developed procedures of ITI implementations, including the lack of explicit principles of classifying and financing, which are defined to pursue tasks and also the scope of development activities unsuited to the actual needs of the subregion.

Keywords: integrated territorial investments, Sub-regional Functional Area, development programme.

1. Wstęp

Celem opracowania jest identyfikacja uwarunkowań i ocena możliwości stosowania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w subregionalnych obszarach funkcjonalnych (SOF). Jest to narzędzie rozwoju, wobec którego formułowane są duże oczekiwania, kierowane do tzw. miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF), czyli ukształtowanych wokół ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitalnych. Założenia i cele polityki regionalnej nie ograniczają jednak możliwości jego wdrażania na innych obszarach funkcjonalnych, w tym subregionalnych. Jako przykład przyjęto Kędzierzyńsko-Kozielski Subregionalny Obszar Funkcjonalny (K-K SOF). Przedmiotowa analiza i ocena została przeprowadzona w kontekście programowania rozwoju obszarów funkcjonalnych w warunkach polityki regionalnej w okresie 2014-2020. Rozważania oparto na studiach programowych dokumentów źródłowych dotyczących obszarów funkcjonalnych, w tym K-K SOF, a badania empiryczne dotyczące lat 2005-2012 przeprowadzono w oparciu o wybrane miary ilościowe, na podstawie danych GUS i badań ankietowych.

2. ZIT jako instrument rozwoju obszarów funkcjonalnych

ZIT należą do narzędzi polityki rozwoju regionalnego zaplanowanych do realizacji w latach 2014-2020, służących wdrażaniu strategii terytorialnych. Możliwość realizacji ZIT na obszarach funkcjonalnych, ukształtowanych wokół ośrodków subregionalnych, jest zależna od uzgodnień między samorządem województwa oraz gminami zainteresowanymi tworzeniem obszaru funkcjonalnego. Jednak w sytuacji, gdy dochodzi do utworzenia SOF, to realizacja ZIT powinna przebiegać zgodnie z ogólnymi zasadami [Zasady 2013]. Wdrażanie ZIT jest uwarunkowane m.in. zawianiem zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa, przygotowaniem strategii ZIT [Zasady 2013, s. 8], a przede wszystkim ukształtowanym kapitałem społecznym. Wymaga od podmiotów realizujących ZIT wysokiej świadomości oraz dojrzałości w sferze prowadzenia polityki rozwoju na szczeblu wyższym niż lokalny. Jak stwierdza I. Ratusznik [2013, s. 11] efektywne korzystanie z tego instrumentu wymaga przygotowania zarówno potencjału administracyjnego, jak i wypracowania zasad współpracy poszczególnych samorządów i społeczności lokalnych. Konieczne jest niedopuszczanie do podporządkowania finansowania partykularnym interesom gmin, w szczególności dominującej gminie miejskiej. Istotnym warunkiem re-

alizacji ZIT jest opracowanie strategii, która powinna określać zestaw powiązanych z sobą działań służących długotrwałej poprawie warunków społecznych, gospodarczych, środowiskowych (w tym klimatycznych), demograficznych danego obszaru funkcjonalnego [Programowanie 2013]. Biorąc pod uwagę cele i założenia realizacji ZIT jako najważniejsze kryterium ich wdrażania, przyjęto zintegrowany charakter i komplementarność projektów, a także wskazano następujące preferowane kierunki interwencji [Programowanie 2013, s. 5-7]:

- rozwój zrównoważonego transportu integrującego obszar funkcjonalny;
- tworzenie funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów;
- poprawę stanu środowiska przyrodniczego,
- efektywność energetyczną i promowanie strategii niskoemisyjnych,
- wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych budujących rangę obszaru w skali ponadregionalnej, poprawę jakości usług publicznych,
- wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego oraz innowacji.

W procesie programowania rozwoju obszarów funkcjonalnych zakłada się możliwość realizacji przynajmniej dwóch kierunków spośród wymienionych. Kryterium ich wyboru uzależnione jest od warunków i wyzwań rozwojowych obszarów funkcjonalnych. Jest to zasada racjonalna, gdyż każdy obszar ma specyficzne warunki rozwojowe i aby trafnie wytypować kierunki interwencji, potrzebne jest przeprowadzenie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i funkcjonalno-przestrzennej. Wybór kierunku interwencji warunkowany jest także przez zakres programów operacyjnych krajowych, a w szczególności regionalnych. Wynika to z faktu finansowania projektów środkami przeznaczonymi na programy operacyjne. Zadanie to jest jednak niełatwe do realizacji, ponieważ w chwili opracowywania strategii oraz programów ZIT żaden z krajowych i regionalnych programów operacyjnych nie jest przyjęty. Charakterystyczne dla ZIT jest także to, że o ile MOF muszą być ujęte w RPO, o tyle SOF niekoniecznie, co zmniejsza szanse na pozyskanie środków finansowych na realizację zadań w zakresie ZIT dla SOF.

Zgodnie z założeniami polityki spójności zastosowanie ZIT powinno skutkować przede wszystkim [Programowanie 2013, s. 4]:

- rozwojem współpracy i integracji,
- budową partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządowych,
- realizacją zintegrowanych projektów w sposób kompleksowy w odniesieniu do potrzeb i problemów rozwoju obszaru funkcjonalnego,
- wzrostem wpływu miast i obszarów funkcjonalnych na kształt i sposób realizacji działań wspieranych na ich obszarze w ramach polityki spójności.

Dwa pierwsze cele odnoszą się do kształtowania i poprawy realizacji zarządzania wieloszczeblowego. Realizacja obu celów wymaga ukształtowanej świadomości społecznej co do terytorialnego systemu rozwoju oraz zbudowanego kapitału społecznego. Trzeci z celów jest bezpośrednio związany z efektywnością wdrażania zintegrowanych projektów. Zakłada, iż programowanie i planowanie rozwoju dla obszarów funkcjonalnych będzie spójne w wymiarach: społecznym, gospodarczym

i środowiskowo-przestrzennym. W tym kontekście konieczne jest dopuszczanie do realizacji tylko takich projektów, które obejmują co najmniej kilka sfer rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego, a jednocześnie ich efekt będzie miał znaczenie ponadlokalne. Ostatni z zakładanych celów ma charakter postulatyczny i jest zależny od stopnia realizacji pozostałych celów.

Kluczowym aspektem związanym z celowością realizacji ZIT jest włączanie do opracowywania strategii i programów rozwoju o charakterze ponadlokalnym władz oraz społeczności lokalnych, które najlepiej znają uwarunkowania i potrzeby rozwoju jednostek tworzących obszary funkcjonalne.

3. Subregionalne obszary funkcjonalne w teorii i polityce rozwoju

Obszar funkcjonalny, będący przedmiotem polityki regionalnej, wiąże się z teorią obszarów węzłowych, których granice wyznaczane są na podstawie zasięgu oddziaływania jego centrum. Jest to obszar ukształtowany wokół większego ośrodka miejskiego (lub zespołu miast), związany z nim wzajemnymi powiązaniem i ciężeniami, czyli wymianą ludzi, dóbr, usług, kapitału, informacji. Integralnymi częściami obszaru są centrum – ośrodek miejski oraz strefa wpływów – tzw. peryferie. Obie części pełnią ważne, uzupełniające się funkcje, które wynikają ze zróżnicowania poziomu rozwoju i potencjału społeczno-gospodarczego [Kuciński 1994].

Obszar funkcjonalny we współczesnej polityce definiowany jest jako obszar charakteryzujący się wspólnymi cechami geograficznymi (społeczno-gospodarczymi i przestrzennymi), a wyodrębniany powinien być w celu wykorzystania jego potencjału geograficznego do celów rozwojowych kraju [Koncepcja 2012, s. 178]. Wyróżnia się kilka rodzajów obszarów funkcjonalnych, wśród których wskazano także obszary funkcjonalne wyznaczone wokół miast o znaczeniu subregionalnym, czyli SOF. Zgodnie z ideą zakładaną w KPZK 2030 są one wyznaczane przez samorząd wojewódzki dla obszarów zlokalizowanych wokół miast liczących od 50 do 100 tysięcy mieszkańców odgrywających ważną rolę jako ośrodki koncentrujące funkcje gospodarcze i społeczne, oraz są miejscem dostarczania usług publicznych istotnych z perspektywy zarówno ich mieszkańców, jak i mieszkańców obszarów peryferyjnych [Koncepcja 2012, s. 178]. Jak podkreślono w Krajowej Polityce Miejskiej [Krajowa 2014, s. 125], podstawowym kierunkiem działań dotyczących obszarów funkcjonalnych jest rozwijanie kultury współpracy jednostek samorządu, która powinna przyjąć postać realnego, partnerskiego i efektywnego współdziałania wszystkich podmiotów rozwoju – zarówno w układzie pionowym, jak i poziomym. Ponadto konieczne jest trafne identyfikowanie potrzeb rozwojowych w oparciu o wewnętrzne potencjały rozwojowe, zasoby i wiedzę, co ostatecznie powinno zapewnić realizację działań odpowiadających na określone wyzwania i jednocześnie precyzyjnie dostosowanych do lokalnych uwarunkowań.

4. Kędzierzyńsko-Kozielski Subregionalny Obszar Funkcjonalny – idea powołania, cele i problemy rozwoju, znaczenie ZIT w budowaniu potencjału

K-K SOF został powołany w czerwcu 2013 r. w wyniku porozumienia o współpracy gmin tworzących obszar. Jest wyznaczony w dokumentach programowych na poziomie kraju i województwa, ale jako subregionalny, a nie MOF, nie został uwzględniony w projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego [Regionalny..., s. 126] jako jednostka z możliwością pełnego finansowania realizacji ZIT.

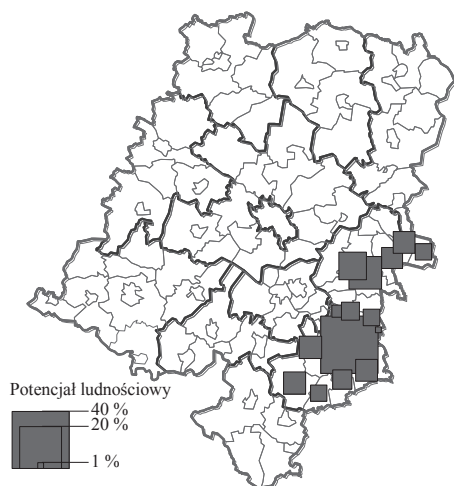
Obszar ten obejmuje 1201,4 km² i liczy 162,971 tys. mieszkańców. Udział procentowy zajmowanej powierzchni do ogólnej powierzchni woj. opolskiego wynosi 12,8%, natomiast odsetek ludności zamieszkującej K-K SOF do ogółu ludności – 16,13%. Obszar K-K SOF tworzy łącznie 11 gmin, z czego 1 to miejska, 4 miejsko-wiejskie i 6 wiejskich. Współpraca między gminami zawarta została w celu przygotowania do realizacji projektów w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020 oraz zwiększenia konkurencyjności K-K SOF. Jako cel strategiczny przyjęto wzmocnienie zdolności K-K SOF do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców [<http://www.subregionkk.pl/index.php/o-projekcie>]. Założony cel został uszczegółowiony poprzez wskazanie celów cząstkowych:

- wzmocnienie funkcji miejskich oraz rozbudowa powiązań funkcjonalnych między Kędzierzyńcem-Koźlem a jego otoczeniem,
- wypracowanie spójnego modelu planowania przestrzennego,
- dążenie do racjonalnego nasycenia całego obszaru różnorodnymi funkcjami miejskimi oraz usługami wyższego rzędu,
- wspieranie działań służących rozwiązaniu problemów demograficznych,
- wzmocnienie współpracy gmin miejskich i wiejskich, koniecznej do realizacji wspólnych działań na obszarze funkcjonalnym,
- wsparcie społeczności w kreowaniu rozwoju obszaru funkcjonalnego.

Wymienione cele powinny być adekwatne do potrzeb rozwojowych K-K SOF, ale również zgodne z zasadami kwalifikowania zadań do procedury finansowania ZIT. Ze względu na nieuwzględnienie programu ZIT dla K-K SOF w projekcie RPO nie wszystkie z wymienionych celów mogą być finansowane z tego źródła. Jak wskazano, w projekcie RPO dla województwa opolskiego sfinansowane mogą być tylko zadania w ramach osi priorytetowych: Konkurencyjna gospodarka (działanie: uzbrojenie terenów inwestycyjnych) i Gospodarka niskoemisyjna (działania: efektywność energetyczna w budynkach publicznych oraz strategię niskoemisyjne). Dodatkowe wsparcie dotyczy projektów w zakresie: gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, edukacji przedszkolnej i kształcenia ogólnego, włączenia społecznego, aktywności zawodowej. Krótka lista działań możliwych do sfinansowania przez RPO wymusza konieczność ubiegania się o środki na realizację zakładanych celów

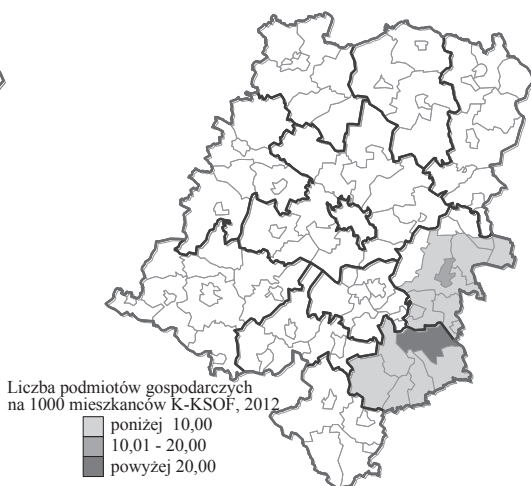
w ramach krajowych programów operacyjnych, co może decydować o niższej niż zakładana skuteczności ich realizacji.

K-K SOF jest obszarem o zróżnicowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, który powstał z połączenia niemal całych dwóch powiatów: kędzierzyńsko-kozielskiego oraz strzeleckiego. Skutkuje to bipolarnością układu ośrodków dominujących, jednakże zdecydowanie silniejszym centrum miejskim jest Kędzierzyn-Koźle. Potwierdzeniem tego faktu jest rozkład przestrzenny potencjału ludzkiego (rys. 1) oraz działalności gospodarczej (rys. 2).

Rys. 1. Potencjał ludnościowy K-K SOF w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Liczba podmiotów gospodarczych w K-K SOF na 1000 mieszkańców w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne.

Miasta powiatowe stanowią centra społeczno-gospodarcze K-K SOF. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców także wskazują, że zarówno w świadomości społecznej, jak i w zachodzących procesach społeczno-gospodarczych centrami obszaru są siedziby powiatów [Raport..., s. 55-61]. Mieszkańcy K-K SOF najczęściej korzystają z usług w zamieszkiwanej miejscowości, a poza nią – z oferty zlokalizowanej głównie w Kędzierzynie-Koźlu, Strzelcach Opolskich oraz w Opolu (tab. 1).

Rozkład wartości przedstawionych w tabeli 1 wskazuje, że dominującą rolę w K-K SOF odgrywa Kędzierzyn-Koźle, ale wynika to przede wszystkim z potencjału ludnościowego tego miasta i całego powiatu. Fakt ten potwierdza wynik badania w poszczególnych gminach obu powiatów [Raport..., s. 24-54]. Istotne jest określenie, jak kształtują się przepływy ludności w celu korzystania z oferty usługowej w każdym z powiatów odrębnie. Mieszkańcy powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego w zdecydowanej większości realizują swoje potrzeby w miejscu zamieszkania i Kędzierzynie-Koźlu, a w pozostałych miejscowościach, w tym w Strzelcach Opolskich i Opolu,

w marginalnym stopniu (maksymalnie 1,8% w przypadku Strzelec Opolskich dla ochrony zdrowia). Jedynie w przypadku Opola wyższe wskazania są w odniesieniu do handlu artykułami innymi niż spożywcze (11,1%), kultury (10,6%) i edukacji (7,3%). Zatem wyraźnym centrum generującym przepływy ludności jest miasto powiatowe. Jednak z punktu widzenia liczby wyjazdów mieszkańców powiatu do innych miast niemal równoważnym docelowym miejscem wizyt jest Opole, do którego jeździ w różnych celach 43,7% mieszkańców powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego, a do Kędzierzyna-Koźła zaledwie o 3,2% więcej.

Tabela 1. Udział (%) wskazań mieszkańców K-K SOF na miejscowości, w których korzystają z usług¹

Rodzaj usługi	Miejscowość zamieszkania	Kędzierzyn-Koźle	Strzelce Opolskie	Opole
Ochrona zdrowia	52,6	29,5	17,2	8,2
Edukacja	16,3	5,6	2,4	7,8
Kultura	29,3	19,4	4,2	15,6
Sport i rekreacja	26,3	10,9	5,3	4,2
Handel – artykuły spożywcze	62,4	26,9	13,2	3,6
Handel – artykuły inne niż spożywcze	46,7	34,2	14,7	15,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Raport z badania ilościowego..., s. 55-61].

Podobnie kształtuje się sytuacja w przypadku mieszkańców powiatu strzeleckiego. Strzelce Opolskie mają wyraźnie większe wskazania w przypadku miejsca realizacji potrzeb i korzystania z usług niż Kędzierzyn-Koźle. Istotne jest, że niemal w przypadku wszystkich wskazanych usług większą popularnością, jako miejsce korzystania z nich, cieszy się Opole niż Kędzierzyn-Koźle. Oznacza to, że dla mieszkańców powiatu strzeleckiego Kędzierzyn-Koźle nie stanowi ważnego centrum, co wskazuje na problem w zarządzaniu obszarem funkcjonalnym. Potwierdza to także udział wskazań na najczęściej odwiedzane miasto przez mieszkańców powiatu strzeleckiego, wynika z niego, że Opole jako miejsce odwiedzin wybiera 63,4%, a Kędzierzyn-Koźle zaledwie 34,7%. Wyniki badań sugerują konieczność wzmocnienia roli miasta centralnego, tak aby realizacja ZIT była efektywna.

Analiza uwarunkowań społeczno-gospodarczych wskazuje na zróżnicowane problemy rozwoju K-K SOF². W sferze uwarunkowań społeczno-demograficznych problemami są utrzymujący się ubytek naturalny (-1,33% w 2012 r.) i ubytek migracyjny (-3,22% w 2012 r.). Konsekwencją tego procesu jest wyludnianie się badanego obszaru i depopulacja. Tylko dwie gminy wiejskie (Bierawa i Jemielnica) oraz miasto

¹ Mieszkańcy mieli prawo wskazać kilka odpowiedzi, stąd wartości nie sumują się do 100%.

² W niniejszym opracowaniu, ze względu na ograniczoną objętość tekstu, wskazano tylko wybrane z nich.

Ujazd nie odnotowują tych procesów. Zdecydowanie bardziej niekorzystne zjawiska demograficzne zachodzą w południowej części subregionu, gdzie jednocześnie jest największy udział feminizacji (do 112 kobiet/100 mężczyzn) oraz korzystających z pomocy społecznej. Podobnie kształtuje się sytuacja w zakresie stopy bezrobocia, a bezrobotnymi są głównie kobiety. W gminach powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego stopa bezrobocia osiąga najwyższe wartości: 6,6-9,5% w 2005 r., a w 2012 między 6,1 a 8,7%. Wydaje się zasadne przeciwdziałanie temu zjawisku poprzez poprawę oferty na lokalnym rynku pracy. Charakterystyczny jest spadek znaczenia i atrakcyjności miasta centralnego w zakresie rozwoju potencjału społecznego. W Kędzierzynie-Koźlu notowany jest ubytek ludności, spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym na rzecz wzrostu udziału grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

Potencjał i struktura gospodarcza omawianego obszaru kształtują się relatywnie trwale w badanym czasie. W latach 2005-2012 odnotowano między innymi przyrost liczby pracujących o 6,3% (oprócz Kędzierzyna-Koźła, Polskiej Cerekwi), wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą o 5,8% (poza Kędzierzynom-Koźle), rozwój budownictwa mieszkaniowego (oprócz Kędzierzyna-Koźła, Leśnicy), wzrost liczby korzystających z bazy noclegowej turystyki o 148%. Przedstawione informacje wskazują na proces rozwoju gospodarczego K-K SOF, a jednocześnie stagnację bądź regresję w tym zakresie miasta centralnego. Obszar wyróżnia się rozwiniętym przemysłem przetwórczym z dwoma ośrodkami dominującymi – miastami powiatowymi. Udział podmiotów gospodarczych sekcji C w przypadku Kędzierzyna-Koźła osiąga od 2005 r. ponad 50% w skali subregionu, a w przypadku Strzelec Opolskich ponad 20%. Zróżnicowanie przestrzenne podmiotów zaliczanych do przemysłu przetwórczego ma charakter trwały, a znaczenie centrów przemysłowych w gospodarce obszaru jest istotne i stabilne. Jednak ze względu na inny profil działalności przemysłowej są one słabo powiązane. Podobnie sytuacja kształtuje się w transporcie i gospodarce magazynowej, działalności hotelowej i turystyce. Trwale, silne zróżnicowanie przestrzenne dotyczy podmiotów ze sfery działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej oraz kulturalnej, a ich znaczenie w gospodarce obszaru jest bardzo małe.

Biorąc pod uwagę, że celem ZIT powinno być przewyższanie problemów i wykorzystywanie potencjałów rozwojowych obszaru funkcjonalnego, należy rekomendować wzmacnianie potencjału ludzkiego i gospodarczego ośrodków centralnych. Konieczne jest tworzenie warunków kształtujących powiązania funkcjonalne, zwłaszcza z obszarem powiatu strzeleckiego. W relacji do celów oraz warunków realizacji ZIT najważniejszymi zadaniami dla K-K SOF powinny być: wsparcie edukacji oraz włączenie społeczne, wydłużanie aktywności zawodowej, a także uzbrajanie terenów, tak aby wzrastała spójność gospodarcza między powiatami tworzącymi subregion, wydłużanie aktywności zawodowej.

Przykładami wdrażania ZIT, które ukierunkowane są na wzmacnianie potencjału rozwojowego omawianego OF, są programy funkcjonalno-użytkowe dla wybranych obiektów mających poprawić uzbrojenie inwestycyjne obszaru. Zawarto w nich pięć zadań, które są elementami spajającymi funkcjonalnie cały obszar K-K SOF. Należą

do nich: (1) rozbudowa ujęcia wody w Zimnej Wódce na potrzeby SAG, (2) uzbrojenie terenu inwestycyjnego w Krasowej w zakresie budowy sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i remontu drogi, (3) budowy drogi łączącej teren inwestycyjny z drogą wojewódzką nr 409 z zastosowaniem odwodnienia, oświetlenia, ciągu pieszo-rowerowego, (4) przebudowy i rozbudowy dróg na terenach przeznaczonych na inwestycje, parkingu, odwodnienie i oświetlenie, (5) przebudowy i rozbudowy, w tym o ścieżkę rowerową, dojazdu do terenów inwestycyjnych w Kozielskim Porcie, a także modernizacja linii telefonicznych i informatycznych. Ponadto ważnym działaniem wzmacniającym kapitał ludzki obszaru, a także jego wizerunek jest kompleksowa modernizacja dwóch szpitali zlokalizowanych w Kędzierzynie-Koźlu i Strzelcach Opolskich. Aktualnie w ramach ZIT dla subregionu podejmowane są działania na rzecz opracowania zintegrowanego planu gospodarki niskoemisyjnej, a także spójnej obszarowo i promującej zintegrowane podejście terytorialne koncepcji budowy bezpiecznych dróg, tras, szlaków i ścieżek: rowerowych, biegowych, kajakowych i konnych. Ich zadaniem ma być promocja zdrowego trybu życia oraz transportu ekologicznego, ukierunkowanego na ograniczenie niskiej emisji oraz rezygnację z transportu samochodowego. Wymienione przykłady zadań podejmowanych w ramach ZIT na rzecz K-K SOF wpisują się w zakres osi priorytetowych RPO WO 2007-2013, wytypowanych jako działania współfinansowane ze środków UE, a także odpowiadają na problemy rozwojowe przedmiotowego obszaru funkcjonalnego. Zadania te stanowią elementy projektu pn. Zintegrowane podejście terytorialne szansą rozwoju K-K SOF, który otrzymał dofinansowanie ze środków EFRR w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013. Zatem dzięki ZIT możliwy jest montaż środków z różnych programów operacyjnych, co ułatwia skuteczność realizacji zadań.

5. Podsumowanie

ZIT jako narzędzie rozwoju SOF umożliwia zidentyfikowanie potrzeb rozwojowych oraz wzmacnianie spójności i konkurencyjności obszaru. Skuteczność zastosowania ZIT jest warunkowana wieloma czynnikami. Szczególnym problemem jest posiadanie przez SOF niższej rangi niż MOF, co skutkuje ograniczonym zakresem inwestycji podlegających wsparciu finansowemu. W przypadku K-K SOF problemem, który może osłabiać skuteczność realizacji założeń ZIT, jest wyludnianie się obszaru, słabo wykształcony kapitał społeczny, brakuje także jednoznacznych podstaw prawnych, w tym zasad kwalifikowania i finansowania zdefiniowanych zadań przez RPO i środki krajowe. Zaletami ZIT są możliwość oceny i wykorzystania całkowitego potencjału rozwojowego miast, gmin, a zarazem regionu, włączenie do procesu prowadzenia polityki wszystkich lokalnych aktorów, co może pogłębić współdziałanie na rzecz niwelowania problemów rozwojowych. Konieczne jest wzmocnienie roli ośrodka centralnego oraz rozwijanie powiązań społecznych, kulturowych i gospodarczych między gminami obu powiatów tworzących obszar funkcjonalny. Przedstawione w opracowaniu przykłady realizacji zadań w ramach ZIT wskazują

na ich znaczącą rolę w kształtowaniu spójności społecznej, przestrzennej oraz gospodarczej, a także możliwość montażu środków finansowych z różnych źródeł.

Literatura

- <http://www.subregionkk.pl/index.php/o-projekcie> (25.10.2014).
- Koncepcja, 2012, *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, MRR, Warszawa.
- Krajowa, 2014, *Krajowa Polityka Miejska – projekt, wersja I – MiIR*, marzec.
- Kuciński K., 1994, *Geografia ekonomiczna. Zarys teoretyczny*, SGH, Warszawa.
- Programowanie, 2013, *Programowanie perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Umowa partnerstwa – projekt*, MRR, 7 czerwca.
- Raport z badania ilościowego przeprowadzonego w ramach badania Delimitacja granic (KKSOF), www.subregionkk.pl/index.php/dokumenty-strategiczne (25.10.2014)
- Ratusznik I., 2013, *Realizacja Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce. Ekspertyza*, Wrocław, styczeń.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020; <http://www.powiat.ke-dzierzyn-kozle.pl/3923/> (25.10.2014).
- Zasady, 2013, *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*, MRR, Warszawa, lipiec.